

Поланського “Квартирант”, який приходив у кафе, сідав за стіл, але не мав права зайняти свою улюблену позу або замовити улюблену страву - система не дозволяла. Тобто він став абстрактним, невідрізним від інших знакам і займав певне місце у системі, але не мав дозволу на власне вираження. Так колишня риторика була замінена на ідеологію. Дослідник детально аналізує такі жанри сучасної епістолографії, як критика, публіцистика, художні листи тощо.

Особливе коло проблем, на думку Володимира Кузьменка, становить трансформація жанру листа у художні прийоми сучасної белетристики. Ці проблеми суголосні з актуальними питаннями інтерсеміотичності, інтертекстуальності та неориторики. “Інкорпорації” листів у художній світ, як це ми бачимо на прикладах повістей “Музикант” і “Художник” Тараса Шевченка, виконують різні функції: подають інформацію про героїв та соціум, творять шкалу цінностей “справжніх” і “несправжніх”, дискредитують інші, залучені до художнього світу, “мови”. Словом, кожен з них сприймається як “текст у тексті”, це особливо стосується збудованих на листуванні персонажів (роман “Намилена трава” Павла Загребельного). Тонкощі “гри в інший жанр” (у жанр листа) актуалізуються, перегукуючись з проблематикою “нарративної маски”.

Монографія Володимира Кузьменка є цінною науковою працею, вона, безперечно, варта докладнішої і всебічнішої розмови.

Олесь Нічлава.

ДУША НА ОБЛИЧЧІ

Дзюба Сергій. Кракатунчик - кленовий бог.

Повість для дітей. - Чернівці, РВК “Деснянська правда”, 1999. - 120 с.

Дотепер читачі знали Сергія Дзюбу - поета, автора двох поетичних збірок і лауреата кількох премій. Автор домігся, якщо не слави, то, принаймні, значного успіху. Але замість того, щоб, набравшись поважності, спочивати на лаврах, він “впадає в дитинство”. Свідченням чого - повість “Кракатунчик - кленовий бог”.

Якби я оповів, що в Луцьку на правому березі річки Сапвляівки (якраз навпроти мого вікна) приземлився НЛО, і гуманоїди у вишиванках, розстеливши на моріжку рушника, закусили салом з цибулею, то нікого б цим не здивував. Нема такого села, а в тому селі нема такого дядька, у якого б НЛО на городі посадки не робив. А що кожному другу тітку інопланетяни викрадали - спробуй не повір!.. Нікого тепер нічим не здивуєш. І Сергій Дзюба мене своїм Кракатунчиком не здивував (усякі домовички, гноми, барабашки - на кожному кроці). Але розчулив. У мене “душа вийшла на обличчя”. Пригадалось, як я “робив гопки” дядечкам та тітонькам і як мені за ці гопки перепадало, побачив себе маленьким... Втім, можливо, це був Кракатунчик.

Повість С. Дзюби традиційна у хорошому розумінні цього слова. Прочитане автором у дитинстві не минуло безслідно. Вдавшись до глибшого аналізу, не склало б клопоту визначити витоки “Кракатунчика...” Наразі не ставлю перед собою такої мети, відтак залишаю ці дослідження для майбутніх дзюбознавців.

Традиційні сюжетні ходи, традиційна “подача матеріалу”. Ще раз нагадаю, що не вкладаю у слово “традиційний” негативного значення. Традиційний не означає позичений чи застарілий. Шпетити письменника за традиційність так само безглуздо, як і докоряти поетові, що він пише ямбом чи анапестом. Це тільки й значить, що за плечима у автора певна школа.

Головні герої повісті - першокласник Сергійко та його друг Кракатунчик. Кракатунчик - це малесенька копія того, кому він з'являється. Одночасно двоє чи більше людей не

можуть бачити Кракатунчика. Спілкування з Кракатунчиком індивідуальне й інтимне. У кожного свій Кракатунчик. Кожен із персонажів повісті до певної міри - Кракатунчик. На мою думку, саме в одноосібності й багатолікості полягає оригінальність авторського задуму, власне ідеї Кракатунчика. В цьому сенсі Кракатунчик - поняття майже філософське.

Не зовсім вкладається у рамки традиційної вітчизняної літератури для дітей шкільна "мафія", з її переслідуванням і знущанням над молодшими і слабшими, любовний трикутник першокласників Сергійко - Таня - Сашко, не кажучи вже про збоченого дядечка-"бабая", що полює на дівчаток. Звичайно ж, Сергій Дзюба ризикує зіпсувати собі репутацію "серйозного чоловіка" (письменника!), вводячи до твору, адресованого дітям, натуралістичні епізоди із реалій буденного життя тих же таки дітей. Навіть мама не знає, як реагувати на остаточне рішення Сергійка негайно одружитися з Танею. "... Мама каже, що мені треба вирости, стати таким, як тато Сергій Вікторович, а потім одружуватись. Бо одружуються для того, щоб були діти, а у маленьких дітей, як відомо, дітей не буває. А я їй сказав, що у нас - будуть, бо у нас є чесний і благородний друг, який допоможе..." (Звичайно ж, мається на увазі Кракатунчик). Вичерпавши аргументи, мама ставить Сергійка в куток. А що у даному випадку робити цнотливому критикові? Кого в куток ставити?! І чим той критик спроможний зарадити Тані, котра ніяк не визначиться, кому з двох претендентів віддати свої серце і руку?

У тім то й справа, що Дзюба не пише для критиків. Твір адресований дітям і дорослим, які не забули, що були дітьми. Змінивши жанр, автор не прагнув змінити читача, а лише розширити його віковий ценз. Не випадково в Тані й у Сергійкової мами день народження випадає на один день. Треба думати, що і Сергійко з татом Сергієм народилися в один день. Очевидно, справа до одруження таки дійшла. Сергійко з Танею - це дорослі тато Сергій з мамою Танею, а тато з мамою - маленькі Сергійко і Таня. В повісті вони одночасно і дорослі, і діти. Цебто С. Дзюба зображує не два паралельних світи, а єдиний цілий. Світ людини, якій потрібний Кракатунчик, аби не розминутися дитині із собою дорослим і, що більш важливо, дорослому не розминутися із собою дитиною. Аби врешті-решт не стати бездушним "бурбуруну".

І не біда, що Кракатунчик в Чернігові лише один. Оскільки Кракатунчик - чесний і благородний друг, то він не забариться прийти на перший поклик кожного чернігівчанина. Кракатунчиків не більше, не менше, а рівно стільки, скільки мешканців у Чернігові. З чим я їх і вітаю.

Сергієві Дзюбі вдалося поєднати в одній історії розважальність із ненав'язливою повчальністю. Як на мене, дебют вдався. Проте останнє слово за дітьми.

Хочеться відзначити, що видана книжка зі смаком і якісно. Симпатична кольорова обкладинка, білий папір, ілюстрації... І головне, видрукована накладом (як на сьогодні астрономічним) 5500 примірників. Ще раз вітаю. Видавців, автора, дітей...

Наразі дітям дозволяється здійснити вереск. А Сергієві Дзюбі, аби дійти якогось логічного завершення, належить виставити триповерхового торта і відро газировки. При позитивному рішенні діти можуть верещати голосніше.

Василь СЛАПЧУК.